

אש בעמקים

אש בעמקים הוא סיפור־מלחמה, אך ניתן לכנותו כך רק מצדו ה„חיצוני“ — המלחמה היא המסגרת, הרקע והעילה להימצאו של אדם בארץ זרה, בתנאים עוינים, כאחד משרידיו של צמא מובס. אין הוא „גיבור“ ואף לא „לוחם“, הוא פשוט אדם במדים, אדם בודד שמדיו הם סימן־ההיכר היחידי המזהה אותו עם צד מסוים במלחמה.

כל אותם מושגים שהם מיוחדים לעתות־מלחמה ומשותפים לחיילי כל המלחמות ואשר מהם שאבה סיפורת־המלחמה המרפרת את מטענה ה„חיובי“: אהוות־הלוחמים, רוח־היחידה, הווי־של־שדה, גילויי רעות, גבורה והקרבה — אינם קיימים כאן כלל. היעדרם הבולט מן העלילה מעמיד את הגיבור במצב של בדידות קיצונית ביותר ומבודד אף את רגשותיו ומחשבתו מאותם הלכיינספש שהם עשויים להאציל.

כך נחלצת יצירה זו משיגרה מסוימת שהיא אף נהלתם של המעולים בסיפורי־המלחמה, ומיחדת לעצמה מקום משלה: אין היא מחדשת ערכים — היא רק משנה את זווית ההסתכלות ומתיחסת אל המשמעויות הנובעות ממנה.

המחבר, שוהיי אוקא, יפני שהשתתף במלחמת־העולם השנייה באיי הפיליפינים, מספר את סיפורו בגוף ראשון, כאינטלקטואל מובהק, באופן המעלה הרגשת זהות מוחלטת של המחבר עם גיבורו: חייל חולה שחפת נשלח עליידי מפקדו לאבד עצמו לדעת, כדי לשחרר את יחידתו הרעבה ממעמסת נוכחותו. הוא מקבל את

הדין בשלוה והולך לו, כשידיעת־המוות הצפוי נותנת טעם חדש לתחושותיו ומחשבותיו.

מאורעות שונים מעכבים את מיתות־בידי־עצמו, אך משך כל מהלך הסיפור הוא נשאר צמוד אל תחושת המוות, כשהוא שומר על ריחוק של פסע בינו לבין המוות; הוא חי בין המתים, וסופו שהוא חש עצמו כמת בשוכו אל החיים.

אין הוא יכול לחזור ולהיות ככל האדם; הוא נתנסה בנורא מכל: הוא הרג אדם, ושלא מדעת, אף נכשל באכילת בשר־אדם.

אין המחבר מניח למלחמה לכפר על פשעי. הוא אחראי למעשיו, ואף כי איש לא יתבענו — הוא נותן עליהם את הדין לפני עצמו. לגביו אין המלחמה משנה את ערכי המוסר.

העובדה שהמחבר הוא נציגו של צד „האור־יב“ אין בה כדי להעלות או להוריד מן ההתרשמות של הקורא. „יפניותו“ של הסיפור היא באמצעו — האפייניים לאמנות היפנית המוכרת לנו: קוויה־מיתאר הדקים כרישומי מכחול, ארדיכלות של מועט המחזיק את המרובה — אותם צמצום ואיפוק שהם מוזגה בין הליריקה היפנית המסורתית ומיטב הסיפורת הצרפתית בת־זמננו, זו של ז'יד וקאמי.

ד. ל.

עד מחר

ספרו של אורי אורלב, „עד מחר“, מעורר את הקורא להשוותו ל„דיוקנו של האמן כאיש צעיר“, לגיימס ג'ויס, שממנו הושפע במידה רבה. עובדה זו עצמה אין בה רע, בפרט מאחר שאורלב לא נטל מגויס אלא את המסגרת החיצונית, בעוד שתוכן הדברים הוא שלו ומיוחד לו. אם יש מקום לטעון כנגד אורלב, הרי זה דיוקה שלא למד את תורת רבו כראוי.

ג'ויס ניסה, כידוע, לשחזר את חייו לא עליידי מסירת העובדות הפורמליות אלא

* שוהיי אוקא: אש בעמקים, הוצאת ספריה לעם, עם עובד, 1859. תרגום: ג. ארייך. 188 עמ'.

מבליט צד זה שלו בצורה שהיא מוגזמת אפילו בעינינו. בני תקופתו של פרויד. אכן, העובדה שאין המחבר ממש את רוב החוויות עד תומן ולשם עצמן הריהי דבר שנעלם ממנו, כנראה. אבל הפסיחה על תיאור החוויה החריפה, הדרמתית, היא מכוונת ונובעת, אולי, מן ההכרה האומרת שלא דווקא הרגעים הדרמטיים הם הקובי עים בחיים. אמנם, יש אמת בכך, אבל אין להגנים. תמונת החיים היוצאת מתחת ידו של אורלב היא בלתי־ריאלית, לפי שכל החוויות שלו יש בהן מיתח כמעט שווה, בעוד שבמציאות קיים הפרש עצום במיתח שבין חוויה לחוויה. בחיי האדם מודמנים, כמוכן, גם רגעים דרמטיים אשר להם השפעה מכרעת על נפשו.

הנה כי כן, העולם הזה, עולמו הנפשי של נער מתבגר ואמן, אינו מתגלה דיי צרכו ב"עד מחר", לעומת זאת מצליח הספר למסור את האווירה האופפת את הנער בקיבוץ, בהשוואה לאווירת סביבתו בראשית ילדותו, ואת השתנות דרך תגור בתו של הנער, שבקרב שינוי המקום. במלה אחת — את המעבר מדמות הילד הפולני, אריק, לדמות הנער העברי — ארנון.

ירח הדבש והזהב

גלוי וידוע הוא שיושבי הארץ הזאת, עם כל חופש הליכותיהם, הם שבט פורטיטני עד מאד. בספרות הישראלית מתבטאת פורטיטניות זו בעובדה שאין אצלנו ספרות משעשעת. ולא שחסרים אנו מומרים קלים, פיליטונים וכיוצא בכך; אך ברגע שהמחר בר נושא נפשו להביע את רגשותיו, ליצור יצירה ספרותית, "של ממש" — הוא לובש כובד־ראש. אמנם מצויות אצלנו כמה יצירות שיש בהן חוש הומור, אך יש הבדל בין המצחיק והמשעשע; סיפור שיש בו מן המשעשע לפעמים יותר משהוא מצחיק הריהו מצטיין בשוניות, תפיסה חריפה של בני־אדם, דעות פיקנטיות, הרצאת־דברים מושכת־לב, ומעל לכל — חן. ספרו של דוד שחר גדוש בכל אלה, ודומה שכבר

עלידי מסירת החוויות שעיצבו את האדם המתבגר ואת האמן. גם אורלב הלך בדרך זו. אך בעוד שאצל ג'ויס מתקבלת בסופו של דבר תמונה ברורה של התהוות עולמו הרוחני של האדם והסופר, הנה אורלב מעלה בעזרת הפנמה זו בעיקר את העובדות החיצוניות של חייו. עולמו הרוחני נשאר מסותר, ומה שמתגלה ממנו הוא דל ומעט.

הנה כך נודע לנו שאמו של הגבור נהרגה עליידי הנאצים. אך לא די שדמותה איננה ברורה די צרכה, גם רגשותיו בקשר למות זה אינם נמסרים כמעט כלל. כמו מתבקשים אנו להבין מעצמנו מה היו אלה, מאחר שכל אדם יודע מה פירוש איבודה של אם, לילד. בהמשך הספר נרמז פה ושם שאבידה זו הסבה לו ייסורים, אך דבר זה נמסר בפרספקטיבה, מתוך המרחק של השנים הבאות, ואיננו קשור בחוויה ספייציית.

בדרך זו נוהג המחבר גם בפרטים קובעים אחרים שרקמו את חייו: מתברר לנו כי עם בוא הנאצים עזב אביו, או, נכון יותר, הפקיר, את הגיבור ואת אחיו. אך מה היתה הרגשתם בשעת מעשה? גם מחנות־ההסגר למיניהם, שבהם חי, אינם משיקפים בחוויה זו או אחרת. כאילו סומך הוא עלינו שאנו יודעים מה פירוש הדבר לעבור את המלחמה במחנות־הסגר. ועוד: ידוע לנו שהגיבור עוסק בכתיבה, אך אין אנו מקבלים גם רמז אחד השופך אור על צמיחת כשרונו זה ועל ההתלבטויות שעם ראשית הדרך. גם החוויות הקשורות ביחס לנערות אינן מביעות אלא את המעט הדרוש כדי לדעת מהו הדבר שאירע, ולא מהו עולם הרגש שבקע עקב ההתאריעות.

מערכת רגשות יחידה שאותה מעלה המחבר בעזרת חוויות קטנות הזרועות פה ושם, היא זו הקשורה בהתפתחות המינית. אך העוני של שאר חלקי עולמו של הילד

* אורי אורלב: עד מחר. הוצאת ספריה לעם, עם עובד. תל־אביב, 1959.

מדודתו סטלה שהיטיבה עמו — ההולמת יותר מין פליקס קרול מאשר נער התוהה ותועה בדרכי־החיים. אך עם שמתקרב הס־פר לסופו מתברר שדווקא רדיפת־בצע זו, המסתיימת בבזבוז כל הכסף שנגנב תוך שבוע ימים, יש בה להעיד על חוסר היחס של הגיבור לקנין ולשרשיות שבידו לתת. בסופו של דבר נתפס הגיבור אפילו לאהבה רומנטית באמת, אך גם זו נגזר עליה לחלוף בלא שתספק יסוד של קבע בחייו. הגה כך, תמונת הנער בשלמותה אינה סותרת כלל את זו המופיעה בראשית הספר, אלא שאולי היא כאובה יותר.

אפשר לוקה הספר בחזרות־יתר, גם בהר־צאת תיאוריות שמוטב היה לו נסתברו לקורא מתוך דרך התנהגותו של הגיבור ומתוך ביטוי רגשותיו. אך עם כל חסרו־נותיו אלה הרי זה ספר מעניין, וכאמור — משעשע.

ד. ש.

מבית לבית

„מבית לבית“ הוא שם קולע למדי רריר מן המספר על גלגוליו של איש צעיר בכמה וכמה בתים — החל ממוסד לנע־רים עוובים וכלה במוסד לחולי־גנש, שאליו מגיע גיבורנו, משה, בזכות תעלול ממולח אך שכיח למדי של עורך־דין, שבהסתמך על ליקוי פסיכי הוא מציל את לקוחו מן העונש הצפוי לו בעבור שרצח נפש.

הדברים מסופרים בגוף ראשון וכמו בשניים הדוקות, בהעמדת־פנים מודגשת של ציניית קהה, אטומה, במאמץ מתמיד להרחיק את אהדתו של הקורא. אפשר לומר שזהו מאמץ שהצלח: בכל 211 עמודי הספר אין הקורא מגיע אפילו פעם אחת, כמדומה, לידי הרגשה של אהדה לאותו משה. אם נרצה להתקרב לדרגת הציניות שבה מתעטף המחבר, נוכל לומר אפילו שאף אחד מעמודי הספר אינו מעורר בקורא ביקורת־רגש כלשהו או צל של ענין במה שיבוא בעמוד הבא.

מבחינה זו יש בו מן החידוש בספרות הישראלית.

אין זאת אומרת ש„ירה הדבש והזהב“ הוא ספר שמח. די שנעלה בזכרונו סופרים כגון פיצג'ראלד, פורד מדוקס פורד, המינג' ויי, גראהם גרין ואחרים כדי שניזכר שספר משעשע יכול להיות ספר עצוב מאד. ספרו של שחר, כספריהם של סופרים אנגלים ואמריקאים אלה ואחרים כמותם, עוסק באדם שאין לו אהיזה לא במסגרת חב־רתית ידועה ולא בערכים שהוא מאמין בהם באדיקות.

דבר אחר שלמד שחר מן הספרות המ־רדנית האנגלית והאמריקאית, ואולי גם הצרפתית, הוא הגישה האומרת ששום יחידה זמנית אינה אוטונומית. וכך מת־ערב העבר הקרוב והרחוק בתוך ההווה, ולא בצורת השלכה הבאה למסור את העבר בתורת עבר אלא בצורת חויה מן העבר שהיא גם חלק מן ההווה.

אכן, אין החיים סיפור שיש לו התחלה ואמצע וסוף, גם אין הם מתרחשים דווקא במסגרת יחסים נדושה — השלישיה המפור־סמת, ניגודי־אבות־ובנים או צורת יחסים קלאסית אחרת. בפרק־הזמן שאנו צופים בו נרקם עולם גיבורו של שחר מבעיר־תיה המשפחתית והנפשיות של ירדת־נעורים שהוא מחבב אותה חיבה אפלט־נית, מהשפעת אישיותה ורצונותיה של דודתו סטלה — טיפוס מעניין מאד של זקנה תמהונית, ממשיכתו הגופנית אל נערה משרתת יפת־תואר והמונית, מזכר־נותיו על אחיו שמת לפני שבע שנים, מהדי הקונפליקט שבינו ובין חברתו שעזבה לא מכבר, בעת שעזב את הקבוץ, וכו'. הגיבור עצמו מופיע כ„אינטליגנט“ מובהק — טיפוס של נער אינטלקטואלי ואינך־רגש. אך כעבור כמה פרקים דומה כאילו דמותו משתנית, לפי שמתגלה בו רדיפת־בצע, שהוא מתמסר לה במין א־מורליות צינית — בשעה שהוא גונב טבעת יקרה

* דוד שחר: ירה הדבש והזהב. הוצאת „הדר“, תל־אביב, 1959.

במחתרת

זהו ראשון לשלושה כרכים, שיופיעו כנראה תוך שנה זו, של הודעות, מס' מכים וכתבים שנתחברו על-ידי חברי הכנסת מנחה בגין, בתקופה שהיה מפקד, מנהיג ומצבר של אנרגיה לארגון-הצבאי-הלאומי בארץ-ישראל.

בזמנו הגיעו הטקסטים האלה לידיעתם של יושבי הארץ הזאת מתוך כרוזים, עלונים ועיתוני-קיר ("חרות" של הימים ההם), מפוזרים או מודבקים בחרוץ-גפשי, בתדרה ובהרגשה מרוממת של שליחות בידי נערים אלמונים, מוסוייפנים, או מתוך קונטרסים פנימיים, אידיאולוגיים פחות או יותר, של הארגון, שנועדו להדרכתם של חיילי ה"מעמד" ואוהדיו או לפקחת-עיניהם של יריבים ואדישים. עתה מתגלה לעין-כל שמחברם של אלה היה מפקדו של הארגון, הוא ולא אחר.

אולי ימצא מי שיטען שעל אף האביריות המודגשת שמר בגין אוהב לשוות להליכותיו, האישיות והמדיניות כאחת, הרי אין כאן משום גילוי של אבירות יתירה, ואולי אף לא של נאמנות יתירה להיסטוריה של ה"מעמד", כשהוא מופיע בפירוש כמחברם של טקסטים שב-חלקם, לפחות, יצאו לרשות-הרבים לא כחיבוריו של יחיד כלשהו אלא כגילוי-עמדה ותיאורי-פעולה של גוף לוחם ונר-דף, גם קרוב לודאי שניסוחם היה לעתים קרובות למדי פרי עבודה קולקטיבית של צמרת האצ"ל. אולי ימצא אף מי שיטען שהיה בכך הרבה יותר מן הטעם הטוב אילו הופיעו כרך זה, וכן שני העתידים לבוא אחריו, כלקט מוס' מך של תעודות הארגון-הצבאי-הלאומי, שמפקדו-לשעבר מצרף אליו מבואות, הערות, דבריהסבר וסיכומים ככל אשר יבחר. עריכה כזו של הדברים, אילו היה מנהיגה של תנועת-החרות מצליח להי-

יש המשווים, כך שמענו, את הרומן חזה לסיפוריו של מארק חלאסקו. דומה שזוהי השוואה שאפשר להביא כמה וכמה נימוקים לסתרה, אילו היה האובייקט שלפנינו יכול להצדיק ניתוח ספרותי. כאן די לנו שנעיר כי חלאסקו, גם אם לא ייעשה אחד מעמודיה של ספרות ימינו, מכל-מקום הוא יודע לכתוב ואין סיפוריו עושים רושם של תסריט לסרט ממדרגה חמישית המבוסס על תיק של "מקרה" סוציאלי, פדגוגי או פלילי, כדוגמת יצירת-התבכורה של מר בן-שחר.

לא מן הנמנע שיימצאו מבקרים, אולי אפילו מן המכובדים ונוראי-האימה שב-תוכנו, שבגלל עצם העובדה ש"מבית לבית" איננו מצטרף, מבחינה תימטית, לשיגרת הכתיבה של "עבודה, הגנה, קיר בוך, הכשרה" + פלמ"ח ומלחמה, יתעוררו להפליג בשבחיו של ספר זה ולמצוא בו גם מעלות אחרות, שאינן בו. אחרים, אולי אף מבעלי-הבקורת של "קשת", אפשר יבקשו לדון אותו במושגים, לא ברות-חיים הלילה, רק מתוך סברה, בלתי-מובעת אך מוסכמת-בשתיקה לעתים קרובות, שלא הרי מקור כהרי תרגום, שכן ראוי למבקר שיתהלך בנועם עם מחבר "משלנו", אם מפני ש"צריך לעודד" ואם מפני ש"לא כדאי לקלל יחסים". לכן אולי יש לחזור ולהעיר פה הערה כללית, ואם גם מיושנת למדי: כתיבה בלשון העברית, כמו גם הינורות מנושאים מסוימים, אין בהן כדי לחפות על באנאליות ועל דלות-כשרון, ממש כשם שפתיבה בלשון ההולנדית, למשל, וכן הזדקקות לנושאים הללו, אסור שתחפינה על כך. ספר רע הוא רע גם אם אין בו "ציונות" מסוג זה או אחר, וספר טוב יכול להיות טוב גם אם זו מצויה בו (ואפשר רק להצטרע על שצירוף אחרון זה הוא נדיר כל-כך)...

י. מ.

* אברהם בן-שחר (בכרך): מבית לבית. הוצאת "ששת", תל-אביב, 1959. ע' 211.

פילוסופיה של מהפכה

הקורא שאיננו „נוגע בדבר“ במישרים, כלומר שאינו לא מצרי ולא מהשקוראים „ערבי“, ימצא כאן מטען רוחני זעום עד מאד. גמאל הוא בן־כפר, אף שאיננו ממשפחת פלאחים; לאחר שסיים בית־ספר תיכון, למד, בגיל שמונה־עשרה, חמישה חדשים בפקולטה למשפטים של קאהיר, ושנתיים לערך למד אחר־כך באקדמיה הצבאית — שבה, אגב, נתמנה מרצה חמש שנים לאחר שסיימה. אף כי מסתבר שבת־קופת המלך פארוק היה לו מגע הדוק, פחות או יותר, עם החוגים העירונים והתור־ססים שבאינטליגנציה הלבנטינית הקא־הירית של הימים ההם, הרי מתוך קטעי הזכרונות האישיים השזורים בפרקי הספר הזה נראה כי אותו מגע, יותר משהרחיב את אפקו האינטלקטואלי, נמצא מחדד את ביגלו המעשית ומחוק את הלכיה־רגש של האיש העתיד להיעשות „נשיא צעיר ואי־מ־פולטיבי“ — כפי שהגדיריו בימים אלה מר ניקיטה כרושצ'וב, שהיו לו אי־אלו הור־דמנויות להכיר את עמיתו ואיש־רֵיבו מגדות היאור.

במובן ידוע יש בפרי־עטו של הנשיא המצרי כדי לאמת את הדעה, המתאשרת גם מתוך עלייתו המסאורית בשנים האחר־רונות, שפדי להגיע להשגים בפוליטיקה ובדיפלומטיה אין אדם צריך להיות עמקן, משכיל או רהב־דעת במיוחד, אף אין הכרח שיהיה פרי בשל של תרבות עתירת־ערכים ועתיקת־מסורת. את החסר לו מן הצדדים האלה יכול הוא להשלים באמפיריום ממו־לה, באינטואיציה (סגולה שבלעד־יה באמת לא יצויר מנהיג של ציבור או ממלכה), בערמוניות פשטנית ובכשרון טבעי לרכוש סופולריות — מהשקוראים „קסם אישי“, או, במדרגה גבוהה יותר,

פנות לה, אפשר אפילו שהיתה מבליטה את שיעור־קומתו האינטלקטואלי של איש שבהכרח הוא נגלה באור הדי־צדדי מאד מתוך הפרסומים של אותה תקופה נסת־ערת שקדמה ליציאת האנגלים מן הארץ הזאת, פרסומים שכטבע המסיבות, הדרי־שות והצרכים של הזמן ההוא הם בעי־קדם סולמוסיים, פאתטיים ודקלמניים, עתים עד כדי צרימה מוחלטת.

אבל ערכו של הכרך הזה, הפותח ב„הכ־זנת המרד של הארגון הצבאי הלאומי“ בינואר 1944 ומסיים בספטמבר 1945, על סף ההסכם בדבר הקמתה של „תנו־עת־המרי“, איננו, כמובן, ספרותי אף לא רעיוני דווקא. פרט לערכו, האפשרי והחור־לף, כמכשיר־עזר ליצירת „אווירה“ בשנה של בחירות יש לו גם ערך, ודאי ובן־קיים יותר, כקובץ היסטורי, המאפשר לנו להתחקות, ברציפות כרונולוגית, אחר התפתחות פעולתו הצבאית, הארגונית וההסברתית של האצ״ל, בשלב שהיה אולי הדרמטי, ההירואי והכאוב ביותר בכל ההיסטוריה של הארגון.

השנים, כדרכן, עושות את שלהן, כיום, בריחוק של זמן, אין הקורא זקוק למידה מיוחדת של כיבוש־היצר כדי שלא לשוב ולהיסחף לריתחת היצרים של הימים ההם, שהמסמכים האסופים בכרך זה מוסרים אותה באורח בלתי־אמצעי כל־כך, כיום, בריחוק של זמן, יקל על הקורא לעמוד על מידת הקירבה המרובה שהיתה) ביסוד הדברים, בין האצ״ל לבין יריביו, רודפיו ומבקשי־נפשו (בפועל־מש) מבית. כיום, בריחוק של זמן, יוכל הקורא להסי־כים, בלי רוגות־יתר, להגדרתו הישנה של רביניוניסט אחד מן השנונים, שלפיה לא היה הארגון־הצבאי־הלאומי, בחשבון סופי, אלא „סוכנות־היריות של הסוכנות היהודית“.

* גמאל עבד אל־נאצר: הפילוסופיה של המהפכה. עברית: חיים ארביב ושלום בוקאי. אחרית־דבר: בנימין אליאב. ספרי גדיש, תל־אביב, תשי״ט. 110 ע'.

* מנחם בגין: במחלתר. כתבים א' ה־צאת „הדר“ בע״מ. תל־אביב, תשי״ט. 295 ע'.

והותר, בדבר „שלושת המעגלים“ שבהם חייבים לפעול מצרים ומנהיגה: המעגל הפני-ערבי, הפן-אפריקאי והפן-מוסלמי. ספק אם אפשר לתרץ הבדל זה בכך שהפרק השלישי דווקא הוא המגלם את התרומה המיוחדת של נאצר למחשבתם של „אנשי ה-23 ביולי“, כפי שגורס מר אליאב, נראה יותר שהרגשת אולת-היד בהתמודדות עם הבעיות המצריות ועם הציבוריות המצרית, הגמסרת בגילוי-לב בשני הפרקים הראשון נים, היא שהביאה, בתהליך אבולוציוני שהבשיל בפרק-הזמן המסריד בין פרסומם של הפרקים הללו לפרסומו של השלישי, לידי מה שאפשר להגדיר כ„בריתה מן הצמצום אל המרחב“.

המהפכה הרוסית ויתרה בשלב מוקדם למדי, מתוך ראייה מפורקת של המציאות, על שאפותיה הגלובאליות, ולו גם מתוך התכונות מודעת לשוב אליהן בירת-שאת לאחר תקופה של התבצרות פנימית — משקית, צבאית, חברתית. אותה מהפכה, שבתחילה היה נשקה האפקטיבי ביותר „פילוסופיה“, רעיון, תעמולה ופעולה אר-גונית-חיתריתית, ביקשה לה מיד לאחר התגשמותה כיבושים חמריים מוחשיים ביר-תר אף השיגחם. המהפכה המצרית, שצמחה מתוך רגשות של כשל והשפלה לאומית, שחוללה קציני-צבא עם פיקודיהם, בלא מצע רעיוני מגובש ומקף ובלי הכשרת-לבבות מוקדמת באמת-מידה רצינית, אף היא התרה להשגים ממשיים קרובים בהע-לאת דמת-החיים, כושר-הייצור וכוח-הלחי-מה, ואולם דומה כי, מתוך קוצר-יד וקוצר-נשימה כאחד, ביכרה לאחר זמן-מה להע-תיק את עיקר מרצה ומשאביה לתחום העשייה הארגונית-החיתריתית ולעצב לה כלי, שבאמת נעשה היעיל שבכלי-נשקה, בדמות תעמולה, רעיון, „פילוסופיה“, לשם פעולה ב„שלושה מעגלים“, עצומים, ואם גם שונים, בהקפם, שמרכזם אחד והוא — קאהיר.

א, ביתר דיוק, גמאל עבד אל-נאצר.

א. ר.

„מאגיה אישית“. נאמנות עקיבה לאידיאה מנחה איננה הכרח גמור, אבל חשובה מאד — ביחוד במשטר המרחיק את האינטלי-גנציה מן השלטון ומונע ממנה ביטוי-עצמי בדרג מדיני — היא „אידיאולוגיה“, או, אם תרצו, „פילוסופיה“.

דוגמות למנהיגות „מצליחה“ מטיפוס זה בתקופתנו יוכלו לשמש, בתוך השאר, מחוץ לבעל ה„פילוסופיה“ של המהפכה המצרית, גם אותו ניקיטה כרושצ'וב, וכן הארגנטיני ח'ואן פירון, האמריקאי ג'ו מקארתי, האנגלי ארנסט בווינג, הגרמני אדולף היטלר. גם בתחום ההווי הקרוב לנו ביותר נוכל למצוא דמויות קרובות לאלו של „בוסיס“, בין בחיפה בין מחוצה לה, במישורים שונים של החיים הפרי-ליטיים במדינת-ישראל. עם זאת ראוי שנזדרז להוסיף כי אין אנו רואים, חלילה, במנטאליות של אדונים מן הטיפוס המרומז בזה תנאי יחיד, או הכרחי, להצלחה במנהי-גות בדורנו — כשם שאין אנו רואים בהצלחותיהם של אלה ושפמותם תופעה אפיינית למאה העשרים דווקא. הדברים מורכבים, כמובן, הרבה יותר, ואשר לאלופי הדור הזה, די לנו אם נזכיר כי מארצה-דון, וינסטון צ'רצ'יל, ג'ואהרלאל נהרו, שרל דה-גול, ולאדיסלב גומולקה וחביב בורגיבה, עם כל השוני הרב שביניהם הרי הם גם שונים מאד, בכללותם, מאלה שמנינו תחילה, ועם זאת זכו, איש במקומו ואיש בשעתו, הן להצלחות הן לפופולא-ריות.

„הפילוסופיה של המהפכה“ היא, מכל-מקום, תעודה אישית המעידה עדות נאמנה על בעליה, זוהי תעודה של איש מלוהט שאפה, איש המאמין ביעוד היסטורי ובהזדמנות היסטורית שעתודו לו, איש שהוא גם פטריוט, ופטריוט מצרי. בדין מורה ב, אליאב, ב„אחרית דבר“, על החילוק המהותי שבין שני פרקיה הראשונים של ה„פילוסופיה“, הטבעיים בחותמה של פט-ריטיות מצרית מובהקת, לבין הפרק האחר-רון, שנכתב חדשים אחדים אחרי-כן, ובו מופיעה התורה, הידועה כבר עתה די-